

A juhágazat helyzetének értékelése
a tesztüzemi eredmények alapján

A Juh Terméktanács megalakulásának 25 éves évfordulója alkalmából az FM Darányi Ignác termében rendezett konferencia előadói az elmúlt évtizedek folyamatait és a jelen állapotát elemezték. Két előadás anyagát mutatjuk be a következőkben.

Magyar Juhászat és Kecsketenyésztés

Szerkeszti
a szerkesztőbizottság
25. évfolyam
2016/12

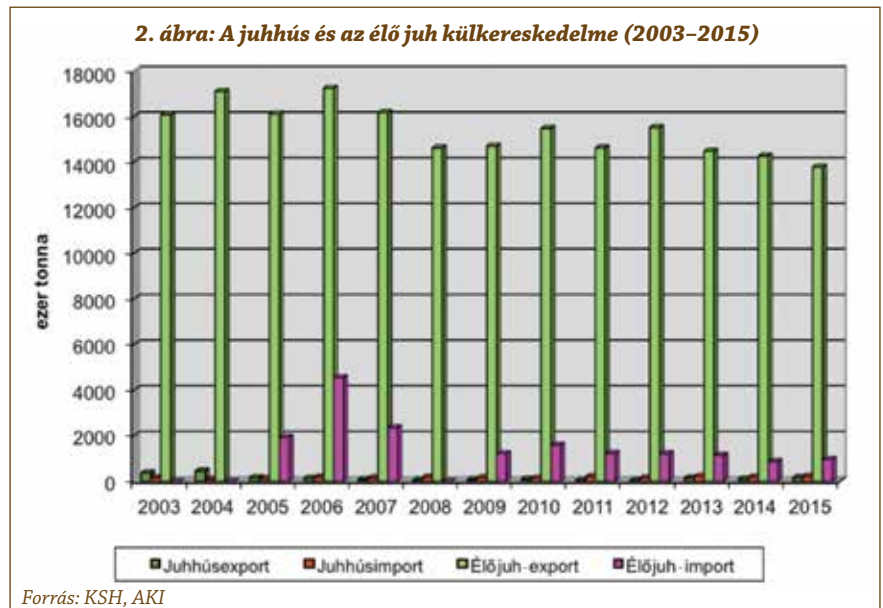
A szerkesztőbizottság tagjai: **Bátor Árpád**, a Juh Terméktanács elnöke, **Dr. Jávor András**, egyetemi tanár, elnökségi tag, **Dr. Kukovics Sándor**, ügyvezető igazgató, Juh Terméktanács, **Dr. Békési Gyula**, **Dr. Mucsi Imre**, egyetemi tanár, Szerkesztette: **Avar László**

A juhágazat helyzetének értékelése a tesztüzemi eredmények alapján

„A Juh Terméktanács 25 éve, valamint a kiskérődzőszektor jelene és jövője” konferencia

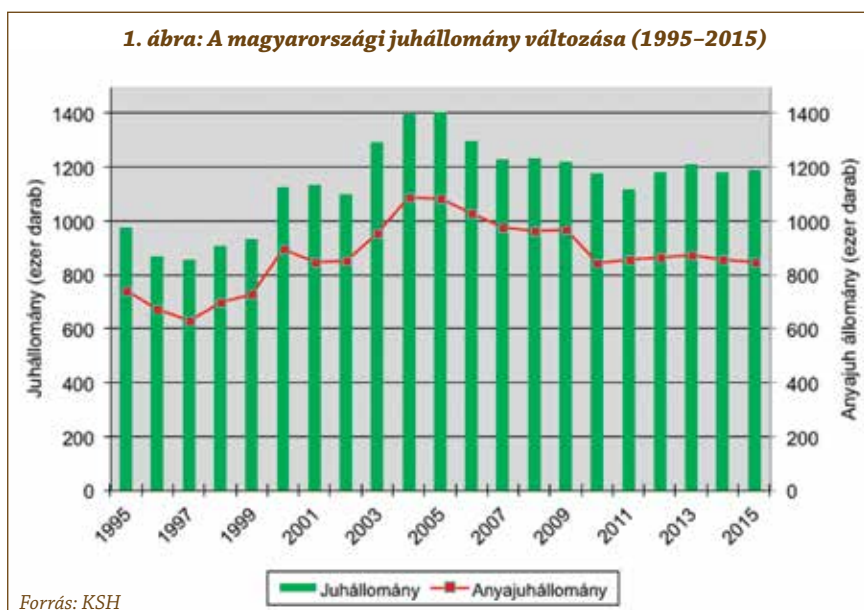
Az állattenyésztési ágazatok közül a sertéságazat mellett a juhágazatban következett be a legjelentősebb hanyatlás az 1990-es években. Ez megmutatkozott egyrészt az egyre alacsonyabb jövedelmezőségben, másrészt a juhlétszám visszaesésében is. 1997-ben történelmi mélypontot ért el hazánk juhállománya, hiszen már csak 858 ezer juhot tartottak az országban, amiből az anyajuhok létszáma 632 ezer volt (1. ábra). Annak ellenére, hogy az Európai Unióban a kiskérődző-ágazat többféle támogatásban is részesül, a juhlétszám növeléséhez nem elsősorban a támogatásokban kell bízni, hanem a hatékonyságot kell jelentős mértékben növelni. Ehhez azonban tudni kell, hogy a termelés növelésének milyen lehetőségei vannak, és emellett reprezentatív minták alapján arra is választ kell adnunk, hogy a tényleges költség-jövedelem viszonyok miként alakulnak a juhágazatban.

Ennek a kérdésnek a megválaszolását segíti a Mezőgazdasági Számvetési Információs Hálózat (FADN), amelyet az EU valamennyi tagállama kötelezően működtet és amely Magyarországon a Tesztüzemi Rendszer el-

nevezést kapta. Fő feladata a mezőgazdasági üzemek gazdálkodásának, jövedelemhelyzetének az elemzése és ezek alapján a Közös Agrárpolitika (KAP) kialakításának a segítése. A kötelező EU-s adatszolgáltatás mellett a Tesztüzemi Rendszer adja az ágazati költség-

és jövedelemvizsgálatok adatbázisának forrását is. Lényeges szempont az adatbázissal szemben az is, hogy segítségével az ágazati ökonomiai kérdések minél szélesebb körének a megválaszolására alkalmasak legyenek, segítve a szakmai döntéshozók munkáját.

Magyarország exportpiaci lehetőségei

A tesztüzemi eredmények bemutatása előtt hasznos áttekinteni, hogy Magyarországon a juhágazatnak milyen exportpiaci lehetőségei vannak.

Magyarországon a juhágazat különleges helyzetben van. Gyakorlatilag egyetlen terméket – élő bárányt – exportálunk, egyetlen speciális piacra, Olaszországba. Az olasz piacon Románia és Bulgária jelentenek versenytársat Magyarország számára, de utóbbi esetében nem az élő állat, hanem a juhhús a meghatározó termék. A magyarországi juhágazat legfontosabb piacán szinte kizárólag csak az élő bárányra van igény, a kiszállítások pedig ciklikusak, három fő időszakban történnek: a karácsonyi és a húsvéti ünnepek előtt, valamint augusztusban Nagyboldogasszony (Ferragosto) ünnepén.

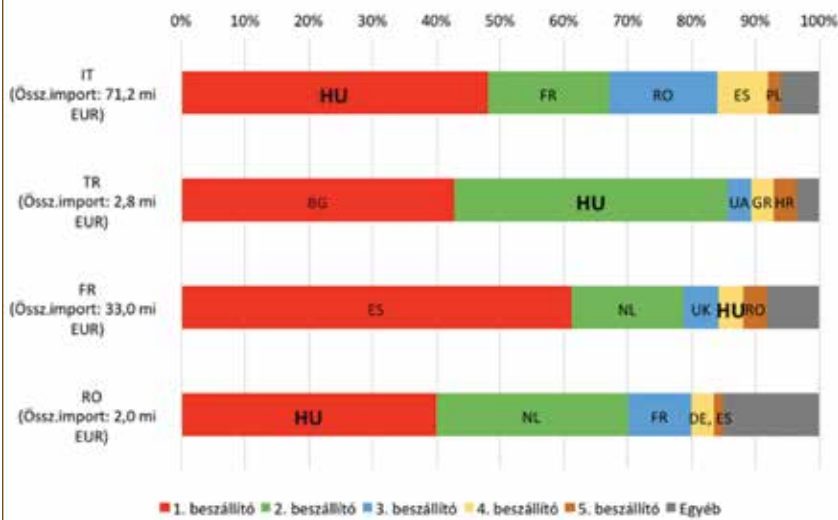

Élőjuh-exportunk mennyisége évek óta 14 ezer tonna körül mozog (2. ábra), amiből a fő piacra, Olaszországba 2015-ben 12.570 tonna (91,2 százalék) irányult. Az export értéke jelentős mértékben függ az euró-forint árfolyam változásától. 2015-ben 36,15 millió euró volt a kivitelünk értéke, amiből Olaszország 2015-ben 32,84 millió euró értékben (90,8 százalék) részesedett.

Élelmiszergazdasági exportunk értékéből az élő juhok exportja mintegy 0,5 százalékot jelentett 2014-ben és 2015-ben is. Olaszországon kívül esetenként említést érdemel a Romániába, Szlovákiába, Franciaországba és Törökországba irányuló élőjuh-exportunk is. Míg a környező országokba feltehetőleg tenyésztési célra vagy más országokba történő

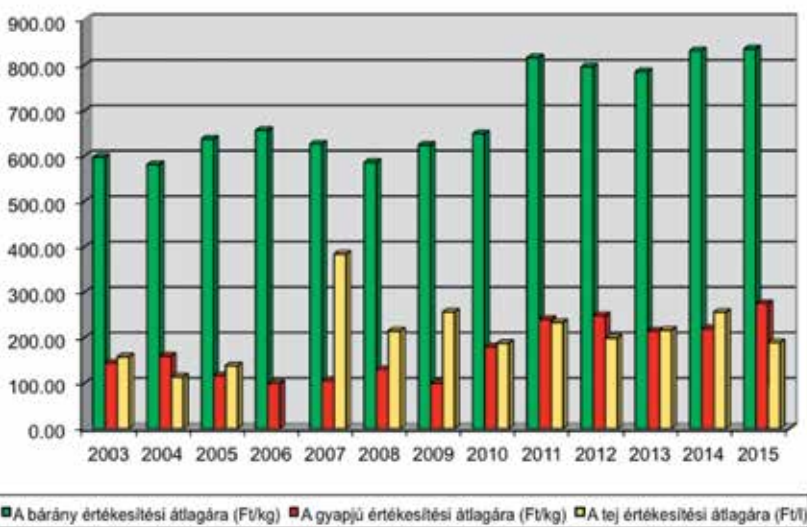

3. ábra: Magyarország főbb élőjuh-exportpiacain jelenlévő versenytársak (2014)

Forrás: A Comtrade adatai alapján az AKI Agrárközgazdasági Kutatások Osztályán készült ábra

4. ábra: A juhágazat főbb termékeinek értékesítési átlagára (2003–2015)

Forrás: AKI tesztüzemi ágazati adatok

továbbértékesítésre kerül az állatok többsége, Franciaországban és Törökországban a magyarországi vágóbáránnyok iránt jelentkezik időszakosan igény. Meg kell azonban jegyezni, hogy ezekbe az országokba nagyobb súlyban, és elsősorban azokat a báránnyokat visszük, amelyek az olaszországi exportba valamilyen oknál fogva nem fértek bele. Felvevőpiac talán itt is lenne, de az értékesítési ár Olaszországban a legmagasabb, így természetesen az export is főként oda irányul (3. ábra).

Legjelentősebb célpiacunkon piacvezetők vagyunk Franciaország és Románia előtt, de a már említett többi helyen is az élmezőnyhöz tartozunk. Az állatjóléti, és ezen keresztül az élő állatok szállítását szabályozó előírások szigorodása a jövőben várható, ennek ellenére jelenleg nem számíthatunk arra, hogy a magyarországi élőbárány-exportunk a vágotttest-értékesítés felé elmozduljon. Emiatt az árualap és a célpiacaink diverzifikálása egyelőre nem segítené a juhászat versenyképességének javulását.

A jövedelemhelyzet alakulása a tesztüzemi eredmények alapján

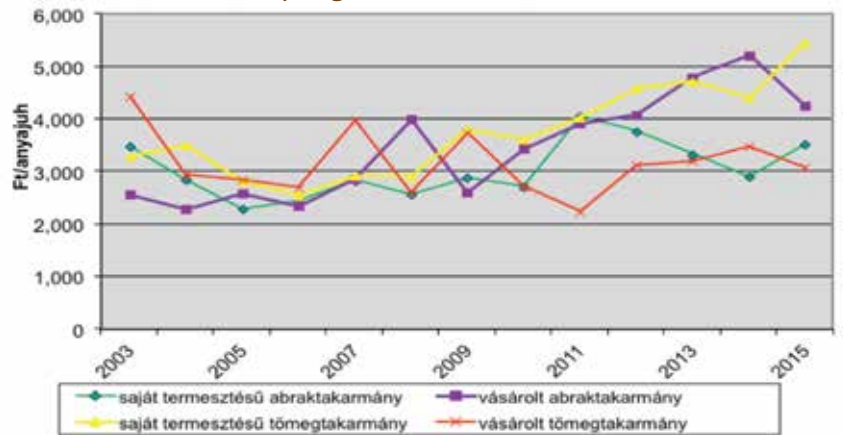
Az értékesítési átlagár (éves átlagár) az értékesített termék összes árbevételének és az értékesített termék mennyiségének a hányadosa. A juhágazat árbevételét alapvetően befolyásolja, hogy a főtermék értékesítési ára és azon túl a melléktermékek értékesítési ára miként alakul (4. ábra).

Látható, hogy 2011-től a fő árbevétel jelentő élő bárány átlagára, valamint a gyapjú értékesítési átlagára jelentősen megemelkedett, de ez persze önmagában nem jelentette azt, hogy az ágazat támogatások nélküli jövedelemhelyzete javult, hiszen ehhez tudnunk

kell az árak tisztajövedelem-tartalmát, amihez a költségek alakulását is ismernünk kell. A tej értékesítési átlagára ugyanakkor 2008-tól nem változott jelentősen, ami hozzájárult ahhoz, hogy Magyarországon a tejtermeléssel foglalkozó juhászatok száma drasztikusan lecsökkent.

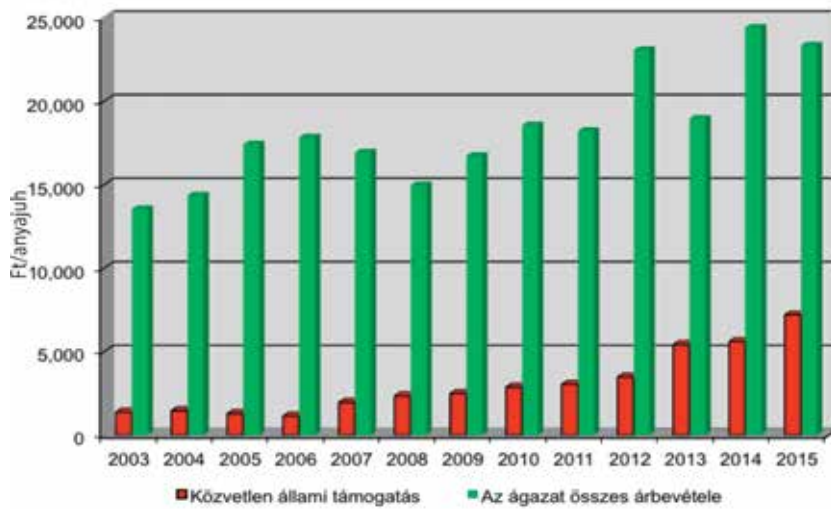
Az ágazat összes árbevétele az értékesített fő- és melléktermékek után kapott tényleges nettó árbevétel. A magyarországi juhágazat sajátosságai adódóan az ágazat árbevétele – leszámítva a csekély számú tejtermelő juhászatot – szinte kizárólag a báránnyok értékesítéséből származik, míg a gyapjú napjainkban csak szerény mértékben járul hozzá a jövedelmezőséghez. Ennek megfelelően az ágazat összes árbevétele szignifikán-

7. ábra: A saját és a vásárolt takarmányok költségének változása a juhágazatban (2003-2015)

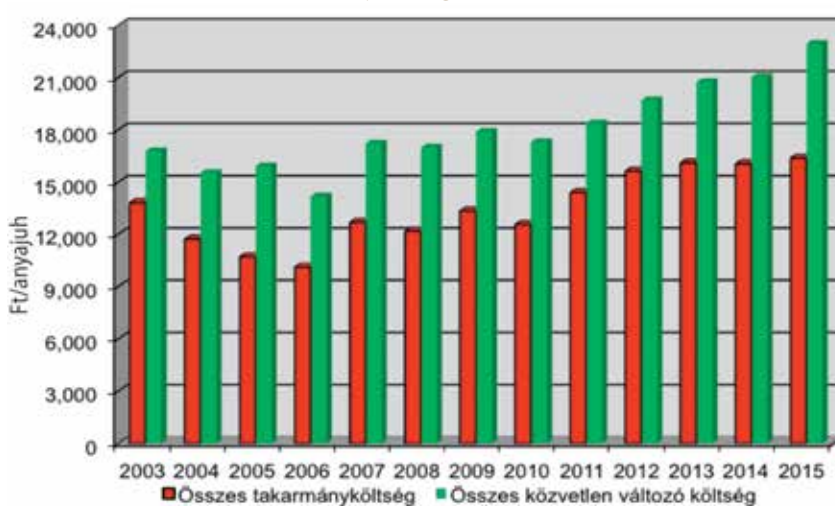
Forrás: AKI teszttüzemi ágazati adatok

5. ábra: A juhágazat összes árbevétele és a közvetlen állami támogatás mértéke (2003-2015)

Forrás: AKI teszttüzemi ágazati adatok

6. ábra: A juhágazat összes közvetlen változó költsége, kiemelve a takarmányköltséget (2003-2015)

Forrás: AKI teszttüzemi ágazati adatok

san a báránnyok értékesítési árától függött (5. ábra). Közvetlen állami támogatás alatt azokat a támogatásokat értjük, amelyeket az ágazat megléte esetén kap a termelő, illetve amelyek egyértelműen az ágazathoz kapcsolódnak. A közvetlen állami támogatások mértéke ugyanakkor 2006-tól folyamatosan emelkedett, függetlenül a bevételektől és a költségek alakulásától.

A változó költségek azok a költségek, amelyek változnak a termelés volumenétől, tehát ha nincs termelés, akkor nem jelentkeznek kiadásként. Közvetlen és közvetett részre oszthatók fel. A juhágazat szempontjából a közvetett változó költségek (saját gépek változó ráfordításai, idegen gépi szolgáltatások díjai stb.) kisebb jelentőséggel bírnak, míg a közvetlen változó költségek sokkal nagyobb súllyal veszik ki a részüket az ágazat költség-szerkezetéből. A közvetlen változó költségek részletesebb vizsgálatok megállapítható, hogy a takarmányköltségek jelentik a legjelentősebb költségtényezőt (6. ábra). Az ábra jól bemutatja, hogy az ágazat árbevételének emelkedésével együtt 2012-től a közvetlen változó költségek és azon belül a takarmányköltségek is jelentősen megemelkedtek. A takarmányköltségek a közvetlen változó költségek mintegy 75–80 százalékát jelentették. A takarmányköltségek szerkezete a vizsgált időszakban jelentősen megváltozott (7. ábra). A takarmányköltségeken belül a saját termesztésű tömegtakarmány és a vásárolt abraktakarmány aránya megnőtt, a saját termesztésű abraktakarmányé jelentősen nem változott, míg a vásárolt tömegtakarmány aránya lecsökkent. Ez utalhat arra is, hogy a juhtartó gazdaságok által birtokolt legelők aránya pozitív irányban változott.

Az összes termelési költség az állandó és a változó költségek összege. Mivel a költségek közül a legjelentősebb költségtényezők a közvetlen változó költségek voltak, így nem meglepő, hogy a kettő között szoros összefüggés mutatható ki (8. ábra).

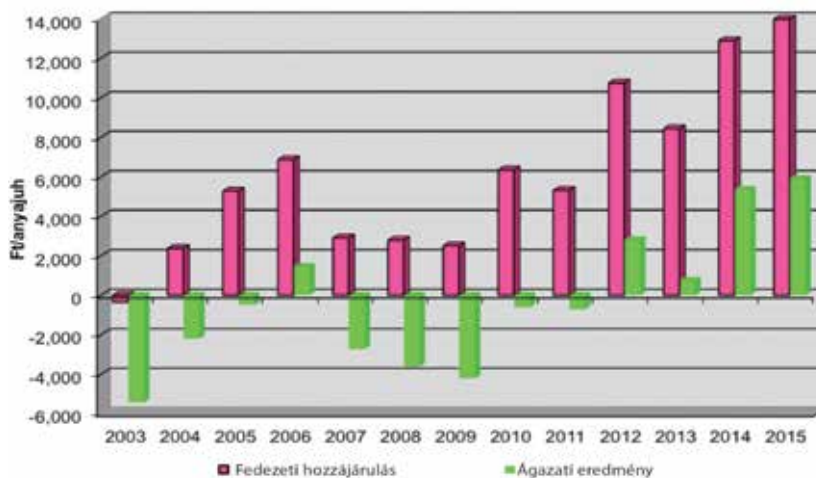
Az összes változó költség az összes termelési költség mintegy 70–75 százalékát adta a vizsgált időszakban. Az összes költségen belül a takarmányköltségek aránya több mint 50 százalék volt, így a juhágazat termelési költségét elsősorban a takarmányozás költsége határozta meg.

Az árbevétel és a fontosabb költségek áttekintése után érdemes megvizsgálni, hogyan alakult a fedezeti hozzájárulás és az ágazati eredmény a juhágazatban. A fedezeti hozzájárulás a termelési érték és a közvetlen változó költségek különbözete, míg az ágazati eredmény a termelési érték és a termelési költség különbsége.

A fedezeti hozzájárulás a 2003-as év kivételével mindenhol pozitív volt, míg az ágazati eredmény a vizsgált időszakban a 2006-os év kivételével csak 2012-től vált pozitívvá, a megemelt állami támogatásoknak köszönhetően (9. ábra). Amennyiben az állami támogatásokat nem számítanánk bele az ágazati eredménybe, abban az esetben a juhágazat eredménye minden évben negatív lenne. A fedezeti hozzájárulás számítása ugyanakkor kulcsjelentőségű abban az esetben, ha az adott

9. ábra: A fedezeti hozzájárulás és az ágazati eredmény a juhágazatban (2003–2015)

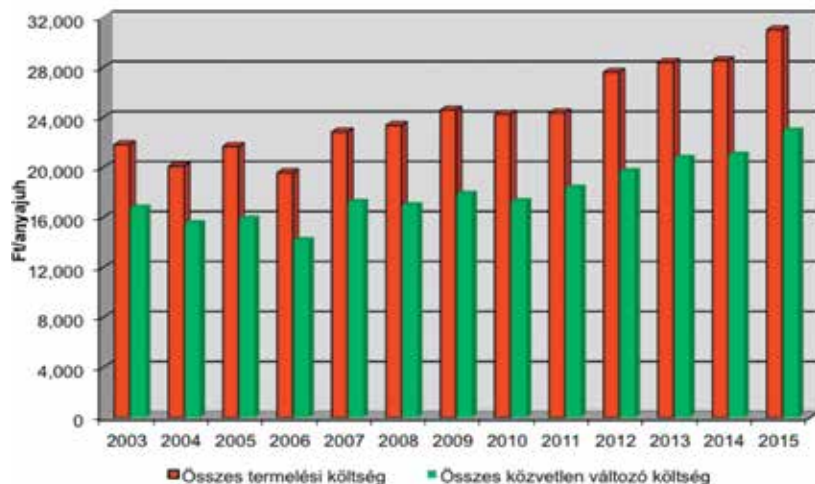
Forrás: AKI tesztüzemi ágazati adatok

vállalkozás a juhászaton kívül más jellegű tevékenységet is folytat, hiszen ebben az esetben a különböző ágazatok versenyképességét össze lehet hasonlítani egymással. A vállalkozások teljes kapacitásának kihasználásakor ezáltal eldönthető, hogy adott ágazat növelése célszerű-e egy másik rovására. A juhágazatban rejlő fejlesztési lehetőségek (technológia, genetika stb.) még kiaknázásra várnak, így a fedezeti hozzájárulás értékelésénél figyelemre méltó, hogy a pozitív eredmény az ágazat jelenlegi alacsony színvonalán

is kimutatható volt. Ez a tény az ágazatban rejlő lehetőségek vizsgálatokor bizakodásra adhat okot.

A 9. ábra jól mutatja, hogy a korábban már bemutatott magasabb értékesítési árak és a nagyobb árbevétel ellenére a szintén megemelkedett költségek azt eredményezték, hogy a juhágazat eredménye csak a támogatások segítségével vált pozitívvá. Az ágazat számára tehát az állami támogatások nyújtása nagy jelentőséggel bír, de nem szabad figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy ez kevésbé hat ösztönzőleg a termelési színvonal emelésére, hiszen az utóbbi években a megemelt támogatás azt eredményezte, hogy az alacsony színvonalú juhászatok ágazati eredménye is pozitív volt.

8. ábra: Az összes termelési költség és az összes közvetlen változó költség arányának alakulása (2003–2015)

Forrás: AKI tesztüzemi ágazati adatok

DR. NAGY LÁSZLÓ

Agrárgazdasági Kutató Intézet, tudományos munkatárs

Lehetőségek és korlátok a juhágazatban

A '60-as évek végén családi kapcsolaton keresztül a Tiszalöki Állami Gazdaságban találkoztam először egy importjuh-populációval, nevezetesen egy éppen akkor behozott suffolkállománnyal. A látvány megragadott, és azóta megszállottja vagyok a juhtenyésztésnek. Akkor úgy hittem, hogy dinamikus fejlődés előtt áll a juhtenyésztés, hiszen az akkori viszonyokhoz képest magas volt a támogatás, jöttek importállományok, és ez rendkívüli optimizmussal töltött el. Sajnos a közben eltelt közel 50 esztendő nem igazolta pozitív várakozásaimat. Én úgy gondolom, ma sem változtak a termelés körülményei, feltételei, nem történt figyelemre méltó genetikai fejlődés az ágazatban, nem emelkedtek a hozamok – különösen a sertés-, a baromfi- és a tejtermelési ágazathoz viszonyítva, hiszen az előbb felsorolt ágazatokban a mutatók akár meg is duplázódtak, illetve feleződhetnek, értelemszerűen az adott idő alatt. Ez mérhetetlen elkeseredéssel tölt el, különösen akkor, ha tudom, hogy sokak – köztük a juhászok is – szerettek volna fejlődni, jobban termelni és sokkal könnyebben élni. Most 25 éves a Terméktanács. Ez is egy alkalom, hogy visszatekintsünk és felmérjük a jövő lehetőségeit az ágazat életében.

Helyzetkép

2016 júniusában 806.000 anyajuhot tartottak a juhászaink, ami jól tükrözi az ágazat lassú sorvadását a korábbi, az európai uniós csatlakozási időszak optimizmusával és fejlődésével szemben. Ma még 7746 tenyésztet, illetve tenyésztő hisz a juhászatban, vagy jobb híján még mindig az ágazatban tevékenykedik, ebbe fekteti tőkét, teszi munkáját, gyakorlatilag az egész életét. Ez a mai létszám töredéke a tervezett létszámnak, hiszen valamikori becslések szerint minimum 1,3, maximum 2 millió volt az az anyajuhegyedszám, amelyet a különböző szakmai szervezetek, szakemberek ideálisnak tartottak. A jelenleg termelő anyajuhok ezekhez 24–62%-át teszik ki annak a populációnak, amelyet szakmailag szükségesnek tartottak a legelőterületek, a munkaszervezés és a piaci lehetőségek szempontjából. Véleményem szerint ez az egyedszám eleve tükrözi a juhászatok gondolkodását, jövőképét a juhágazatról, további terveit a juhágazatban. Véleményünk

szerint ma az egyedi életszínvonal-igények, valamint a termelési színvonal, a hasznosítási irány függvényében 300 és 1000 közé tehető az egy család eltartásához szükséges jövedelmet biztosító állomány nagyság. Ehhez viszonyítva azonban a mai átlaglétszám 104 egyedre tehető, és sajnálatosan folyamatosan csökken. Ez az átlagméret magában hordozza a fejlődés korlátait, a munkaszervezés gátjait, a piaci pozíciók gyengülését, hogy csak a legfőbb elemeit említsem a jelenlegi struktúra hátrányainak.

Sajnos előregedett az állomány – ez már több évtizedes probléma –, rossz a takarmányozás gyakorlata (a juhász számára a rossz minőségű takarmány megetetése sem jelent „problémát” a sok esetben a maradékelvű takarmányozás vonatkozásában). Ez eleve olyan korlátot jelent a magyar juhászatok esetében, amely alacsony szinten tartja teljesítményüket. Gyakorlatilag teljességgel elmaradt a tartástechnológia, nincsenek új munkakönyvitő, őrzést segítő megoldások, emiatt nagy az élőmunka-ráfordítási igény. Ez a tény alapvetően meghatározza, hogy az egy anyajuhra jutó munkabérlétszám rendkívül magas (3000 Ft-nál kezdődik ma, és a kis állományok, a rossz termelési feltételek, a legelőhiány miatt extrém esetekben felmehet egészen 10 000 Ft-ig anyajuhonként).

Az sem segíti a versenyképes termelést, hogy rossz az egészségi állapot, nagy a fertőzöttség. Ennek megfelelően a chlamydia, a brucella nagy mértékben hozzájárul ahhoz, hogy az egyedek nagy hányada nem ellik, mivel vagy nem termékenyül, vagy elvetél. Ez is okozza, hogy az állomány nagy része alacsony termelési mutatókkal – bőven egy bárány alatt van a hasznosult szaporulat anyajuhonként, ez alig kétharmada a kívánatosnak – rendelkezik.

Jelentősen hozzájárul a magyar juhászatok versenyképtelenségéhez a gyakorlatilag teljességgel hiányzó vagyontvédelem, ami miatt állandó emberi jelenlét, felügyelet szükséges az állományok megőrzéséhez. Míg Nyugat-Európában, Ausztráliában a vadak, az elvadult kutyák jelentik a legnagyobb veszélyforrást – bár most már a magánvagyontisztelet ott is csökken –, Magyarországon a lopás jelenti a legnagyobb gondot. Ennek elkerülése miatt 24 órás védelem szükséges,

akár szabadterületen, akár az istállóban elhelyezett juhok esetében. Ez is oka a magas munkabérlétszám a magyarországi juhtenyésztés gyakorlatában.

Kevés a fajtatiszta

Sajnos a magyarországi állomány tenyésztési potenciálja nem jelent garanciákat a jövő fejlődésére. Ennek több oka van. Hiába beszélünk 24 fajtáról, ha ezek közül jelentős az aránya azoknak a fajtáknak, amelyek különböző okokból nem lehetnek meghatározói szereplői a jövő juhtenyésztésének. A köztenyésztésben és a tenyésztésben az anyajuhállomány összesen 5%-a ellenőrzött fajtatiszta, 95%-uk nem meghatározható genotípusú, valószínűleg nagy merinó génhányaddal bír, de számos egyéb fajta hatása is érte ezeket a magyar termelői állományokat. Sőt a jelenleg folyó görög vizsgálatok azt is kimutatták, hogy még az ellenőrzött tenyészetek sem tekinthetők homogén genotípusúnak. Nagyon sok a kis egyedszámú populáció, kicsik a juhászatok. Amellett, hogy a termelésben nagy szélsőségek mérhetők, mára beszűkült mind a fenotípusos, mind a genetikai variancia az ellenőrzött tenyészetekben.

Többször javasoltuk, hogy induljanak nemzeti tenyésztési programok, de javaslatunkat nem fogadták el, azzal az indokkal, hogy meg kell hagyni a tenyésztő szabadságát. A tévedés abban van, hogy tenyésztői szabadságot csak annak lehet adni, aki azzal élni tud. Ma a juhászatok és juhászok vonatkozásában jelentős hiány van a tenyésztői tudásban, főleg annak elméleti alapjaiban, és mivel töredékes a termelésellenőrzés, így az állományokról is rendkívül hiányosak az ismeretek. Ma a mindennapok juhásztudásigényével nincs is akkora baj, hiszen a juhászok nagy többsége tud gondoskodni a juhok napi ellátásáról, kezeléséről, de a stratégiához a felkészültségük nem elég, ami nem csoda, sőt tenyésztői munkájukban sem igen kapnak segítséget. Kitől is kapnának? Ezért lenne fontos tenyésztési programokat indítani, amelyben genetikai programokkal és a genotípusok környezeti igényeivel kellene megismertetni a juhászokat. Persze komoly korlátot jelent a fejlesztés beindításában, hogy Magyarországon 1% alá esett a mesterséges termékenyítés aránya. Természetesen a programok csak akkor valósíthatók meg, hogyha

érdekelte is tesszük a juhászokat ezen programok megvalósításában. Ha ezek a változások nem történnek meg, továbbra is 10 kg alatt lesz a csontshús-termelés egy anyajuhra vetítve, és marad a báránnyok gyenge minősége is. Tudvalevő, hogy a Magyarországon előállított báránnyok vágott teste 85%-ban az O és P minőségi kategóriákba tartozik, ami árkonzekvens minősítés esetén a továbbiakban is rendkívüli károkat fog okozni a juhtartóknak.

Évtizedes probléma a juhágazatban a kereskedői munka rossz minősége, hiszen az nem marketingre alapozott, nem aktív termeltetési szisztémán alapuló kereskedelem, hanem csak egyszerű közvetítői jutalékos adásvételt alkalmaznak, ami a kereskedelmi munka legalsó szintje. Ezt súlyosbítja a még mindig döntően egypiacos értékesítés, amely teljes kiszolgáltatottságot jelent az ágazatnak, amellyel, hogy nagy a logisztikai kockázata is az élőállat-szállításnak a több határon keresztül folyó kereskedelem miatt. Mára ezt a helyzetet még súlyosbította az a tény is, hogy az olasz piac vásárlóereje csökkent, a korábbi magas árak romlottak, és relatíve kisebb lett az olasz piaci részesedésünk miatt. Igaz, a magyar bárány minősége és renoméja is romlott.

Összességében a jelenlegi helyzet taglalásához szeretném felhívni a figyelmet arra is, hogy az unió viszonyrendszerében alapelv, hogy az átlagos termelőnek kell színvonalasan megélnie tevékenységéből, olyan színvonalon, amely megfelel a társadalom egyéb tagjainak, akik hasonlóan sokat dolgoznak, hasonló kockázatot vállalnak és hasonló tőkét fektetnek be tevékenységükbe. Ez azt jelenti, hogy a nemzetközi versenyben ma az átlagos juhásznak nem Magyarországon kell átlagos eredményűnek lennie a színvonalas megélhetéshez, hanem az Európai Unió átlagos juhtartójává kell válnia ahhoz, hogy színvonalasan tudjon megélni. Legyen elég jövedelme és legyen kellő életminősége. Ehhez a mai termelési színvonal

kevés, azt mindenképpen növelni kell. Természetesen ehhez minimum átlagos feltételek, átlagos termelési színvonal, átlagos minőség is szükséges.

Fajtapolitika, lehetőségek

Magyarországi viszonylatban egyes szakmai körök azt próbálják tudatosítani a juhászati szakmai körökben, hogy a Magyarországon megtalálható fajtapaletta elég széles ahhoz, hogy kiszolgálja a magyar juhtenyésztés fejlődését. Gondolkodásuk egészen addig megy, hogy az import kosok behozatalát sem kívánják támogatni, azzal az érvel, hogy a teljes apaállat-utánpótlás hazai tenyésztésből megoldható, illetve az a jó, hogyha a tenyészállatok árának bevétele a magyar juhágazatban marad. Véleményem szerint ez rendkívül helytelen szakmai álláspont. Elemezve a 24 fajtát, egyértelműen látszik, hogy ez a magyar köztenyésztés igényeit illetően a szükségesnél sokkal kevesebb, különösen az egy-egy fajttal elérhető termelési méretet és potenciált is figyelembe vesszük. Nem lehet számolni a fehér és fekete rackával, a ciktával, a cigája egyes változataival, a gyimesi rackával, és csak korlátozottan használható a merinó is, amely megmentésre ítélt fajtnak lett nyilvánítva (ki tudja, miért?). Ugyancsak szakmai nonszensz a magyar fajtapaletta részévé tenni a shropshire-t, vagy a romneyt. Ha megnézzük a berrichon du cher, a BMC, Charollais, a dorper és fehér dorper, a texel, a brit tejelő, a tejelő cigája létszámát és koselőállító képességét, maximum regionális szerepű, vagy csak néhány tenyészetben szerepet kapó fajtnak tekinthetők.

Gyakorlatilag Magyarországon a német húsmerinó, a merinó landschaf, az ile de france, a suffolk, a német feketefejű és a la-caune tekinthető olyan egyedyszámú fajtnak, amely szerepet kaphat a jövő tenyésztésében. Ugyanakkor azt is el kell mondani, hogy átütő eredményt ezek a fajták sem tudnak biz-

tosítani, amennyiben nem állítjuk vissza a mesterséges termékenyítést a juhágazatban. Figyelembe véve a faj specialitásait – reprodukciós képesség, hasznos élettartam, generációs intervallum – ezek a fajták sem fogják megváltani a magyar juhtenyésztést, főleg az egységes piaci megjelenést (báránnyokat illetően sem), nemhogy az anyajuh-populáció termelőképességének emelését illetően. A szakmai kompetencia alapján megállapítható, hogy évente 4–6000 tenyészkoszt kellene beállítani a különböző fajtacsoportokban, ami a szelekció miatt ennek minimum a dupláját jelenti évente a tenyészállatok beállításkori egyedyszámában. Az ehhez szükséges anyajuh-termékenyítések száma pedig ennek több mint négyszeresére tehető. Emellett szükséges figyelembe venni azt, hogy más-más tenyésztési programokhoz – az igényes tenyésztőknél akár egy-egy tenyészet vonatkozásában is – 50 anyajuhonként a tervezett fajtába tartozó apaállatra van szükség. A fentiek alátámasztását az 1–7. táblázatok szolgálják.

Ezzel szemben ugyanakkor a tenyésztési szövetség adataiból az látszik, hogy a törzskönyvtartásban szereplő apaállatok száma a töredéke a kívánatosnak, ami nemcsak minőségi, hanem akár jogszabályi aggályokat is felvet. Jól látható, hogy az apaállatok mintegy 33,22%-a az őshonosok közé tartozik, amelyek a korlátozott alkalmazási, felhasználási lehetőségét a korábbiakban már taglaltam.

A fajtatizta tenyésztés tartalékai és lehetőségei

A fajtatizta tenyésztés a genetikai variancia megváltoztatására irányul, amelynek következménye a genetikai variancia szűkülése. Jó esetben a fenotípusos variancia is csökken, és megfelelő tenyésztési munka esetén természetesen növekszik. Ugyanakkor korlátot jelent, hogy ez lassú módszer, amely kihasználja a populáció genetikai kapacitását. A szelekció

1. táblázat: Az ellenőrzött magyar anyajuhfajta paletta (merinó fajtacsoport)

Fajta	Anyajuh éves átlaglétszám (egyed)	Tenyésztésszám (db)	Tenyésztetenkénti átlag egyedyszám	Kos-egyedyszám (minősített)	Tenyésztésszám (2015)	Átlagos előállított kos-egyedyszám
magyar merinó	4074	37	110	751	28	27
romney	2	1	2	–	–	–
német húsmerinó	1866	22	85	298	14	21
merinó landschaf	595	11	54	363	10	36
összesen:	6537			1412		

hatékonyságot az alábbi tényezők határozzák meg: a populáció fenotípusos és genetikai színvonala, a fenotípusos és a genetikai variancia, amely meghatározza az alkalmazható szelekciódifferenciált, -nyomást és -intenzitást. Miután a faj sajátosságai közé tartozik az alacsony reprodukciós képesség, amely miatt a faj tenyésztési előrehaladása eléggé korlátozott, az igazán értékes mennyiségi tulajdonságok örökölhetőségei értékei alacsonyak, amely az előrehaladás sebességét is befolyásolja. Miután a termékenyítés módja természetes, nehéz a hímivarú állatok esetében igazán nagy szelekciós nyomást és intenzitást gyakorolni, amely természetesen – főleg egy kis varianciával rendelkező populációban – korlátot jelent a tenyésztő számára. Fentiek meghatározzák a szükséges utánpótlási hányadot, így például egy 80%-os szaporulatnál szinte a nőivar egészét, a hímivar 5–10%-át kell elindítani a tenyészállatpályán. Amennyiben sok tulajdonságot akarunk figyelembe venni a tenyésztési célkitűzések között, az további nehézséget jelent az előrelépésben.

A hazai tenyészállat-előállítási gyakorlat, amely számos, gyakorlatilag kivédhetetlen nehézséget jelent – felnevelés, ÜSTV, takarmányozási szint stb. –, további hatékonyságra eredményez a genotípus fenotípusos realizálásában. Emellett az is nagy baj, hogy a mai magyar juhtenyésztési gyakorlatban még mindig jelentős szerepet kap a küllemi válogatás és az ösztönös tenyésztés.

A keresztezések haszna

A korszerű állattenyésztésben a fajtatiszta tenyésztés időbeli elsődlegessége mellett egyre nagyobb szerepet kaptak a keresztezési eljárások. Természetesen ez a genetikai módszer is a genetikai variancia megváltoztatására irányul, ugyanakkor a keresztezési effektusokat is ki kívánja használni. A keresztezés sikere függ a keresztezett populáció fenotípusos és genetikai képességeitől, a keresztezett populációk genetikai és fenotípusos varianciájától és a keresztezési effektek kihasználásától. Spontán tenyésztés esetén minden

hatás esetleges, míg programok mentén, tudatos keresztezés esetén számíthatunk az intermedier öröklésre, a heterózishatásra, a komplementerhatásra, valamint az általános és speciális kombinálódóképességre is. Az utóbbiak általában elmaradnak a juhágazatban, de a két fajta közti genetikai különbség kihasználása (intermedierhatás), valamint a két fajta genetikai távolsága (heterózishatás) mindenképp elérhető kell, hogy legyen, amellett, hogy a tervezhetősége is segíthet annak kihasználásában.

Összefoglalva, ennek alapján megállapítható, hogy nem mondhatunk le sem a központilag irányított genetikai programokról, sem pedig a külföldi állományok (import) felhasználásának lehetőségéről sem. Mert hiányukban mind a szelekcióban, mind pedig a keresztezések kihasználásában elveszítjük azt a potenciált, amit a nagy populációk tenyésztési előnye, fölnye jelenthet. Például a lacaune franciaországi tenyésztésében több mint 150 000, illetve több mint 450 000 egyed vesz részt egy-egy programban a maga

2. táblázat: Az ellenőrzött magyar anyajuhfajta paletta (húsfajták csoportja)

Fajta	Anyajuh éves átlaglétszám (egyed)	Tenyészet-szám (db)	Tenyészetenkénti átlag egyedszám	Kos egyed-szám (minősített)	Tenyészet-szám (2015)	Átlag elő-állított kos-egyedszám
berrichon du cher	112	6	18	50	6	8
blanc du massif central	39	1	39	–	–	–
charollais	556	11	10	56	7	8
dorper	50	3	18	29	2	14
fehér dorper	26	3	9	21	1	21
ile de france	2396	32	75	804	25	32
német feketefejú	1416	45	31	586	34	18
shropshire	610	13	47	144	10	14
suffolk	32	2	16	11	2	5
texel	135	4	34	36	3	12
húsfajták összesen:	6372			1637		

3. táblázat: Az ellenőrzött magyar anyajuhfajta paletta (szapora és tejelő fajtacsoportok)

Fajta	Anyajuh éves átlaglétszám (egyed)	Tenyészet-szám (db)	Tenyészetenkénti átlag egyedszám	Kos egyed-szám (minősített)	Tenyészet-szám (2015)	Átlag elő-állított kos-egyedszám
bábolna tetra	82	2	41	6	2	3
romanov	55	4	14	12	2	6
szapora összesen	137				18	
brit tejelő	258	3	86	6		3
tejelő cigája	490	3	163	18	2	6
lacaune	1879	9	209	127	3	25
tejelő összesen:	2627			151	5	

4. táblázat: Az ellenőrzött magyar anyajuhfajta paletta (őshonos fajtacsoport)

Fajta	Anyajuh éves átlaglétszám (egyed)	Tenyészet-szám (db)	Tenyészetenkénti átlag egyedszám	Kos egyed-szám (minősített)	Tenyészet-szám (2015)	Átlag előállított kos egyedszám
cigája	2002	24	83	68	14	5
gyimesi racka	1697	12	140	37	5	7
fehér racka	2920	35	83	85	20	4
cikta	480	7	68	39	4	10
fekete racka	2066	30	69	108	17	6
őshonos összesen:	9165			337		

fenotípusos és genetikai fölényével (sok esetben 3–4-szeres a termelési fölényük a magyar populációval szemben). Természetesen az előrelépés a magyarországi állományokkal is elképzelhető, ezek is segíthetik az előrelépést, de a távlatok sokkal kisebbek és kevesebb sikerrel kecsegtetnek.

A juhászati munka tudásigénye

A Szövetség javaslatára a felnőtt juhászok továbbképzését az egyetemek vállalták magukra. Sajnos a magyarországi sajtó – elsősorban a bulvár – viccet csinált ezekből a képzésekből. Kifigurázták a többlettudás megszerzését igénylő juhászokat, akárcsak a tisztességes szándékot, hogy ezeket az ismeretanyagokat eljuttassuk a juhászok számára. Nem értik meg, akik nem értenek hozzá, hogy itt sokkal nagyobb kihívásról, feladatról van szó, mint azt gondolják. Sokkal nagyobb értékeket gondolnak a ma juhászai, ezért sokkal nagyobb ismeretanyagra is van szükségük az eredményes munkához. Meg kell ismerni az európai juhartók szemléletét, a korszerű eljárási módokat, mert a verseny, mint ahogy már jeleztük, európai. Az a juhász, aki szeretne talpon maradni, annak a következő területeken kell korszerű ismeretekkel bírnia: ismernie kell a rendelkezésre álló fajtákat, azok környezeti igényeit, a juhok élettanát, szaporodásbiológiáját, az öröklés általános szabályait, az alkalmazható szelekciós módszereket, a szelekciós index, a tandem és szimultán szelekciók viszonyát, a keresztezési effektek kihasználását, a saját populáció fenotípusos és genetikai összetételét, tenyésztési tartalékait. Fel kell ismernie a betegségeket, és azokkal szemben fel kell lépnie, állatorvosi segítséggel, vagy sok esetben azok nélkül is. Emellett minden egyes egyedét ismernie kell, valamint tudnia kell a piaci igényekről térben, időben, valamint minőségben, hogy fel tudjon készülni

a megemelkedett elvárásokra. Én azt gondolom, hogy egy genetikailag értékes állomány megfelelő egyedszámmal több tíz millió forintot ér, egyre bonyolultabbak lehetnek az eszközök, a módszerek a tartásban és a takarmányozásban is. Ezek költsége éves szinten is tízmillió forintos nagyságrend, ami ma már nem végezhető nagyapáink tapasztalata alapján, még akkor sem, hogyha a napi munkák ellátásához juhászaink felkészültek és a szakma iránti elkötelezettségük erős.

Az állam feladata a juhágazat fejlesztésében a támogatási rendszer átalakításával

Miután a juhászati ágazat tevékenysége egy verseny, verseny az európai uniós juhászokkal, verseny a piacokért, verseny az életműködésért, a vidéki lét megtartásáért, ezért az államnak a maga sajátos eszközeivel kötelessége ezt a versenyt segíteni. Miután az állam az uniós támogatás kapcsán eszközöket kapott a mezőgazdaság működtetésére, irányítására, így ezeknek a feladatoknak is meg kell felelnie. Ahhoz, hogy a juhászok eredményesen működjenek, a támogatást, mint eszközt fel kell használni. Miután az államnak a támogatás szabályait meghatározni, ezért minden körülmények között a

fejlesztést kell szolgálnia, mégpedig progresszív hatékonyságnövelésen keresztül. A legfontosabb célok, amikhez a támogatást hozzá kell rendelni, a koncentráció, a mentesítés, a tenyésztési, keresztezési programok kikényszerítése, valamint a piacos minőség dotálása (a minőségi magyar bárány védjegy támogatása). Hogy milyen hatást lehet elérni a támogatásokkal, azt jól mutatja, hogy az őshonos fajták tenyésztésének intenzív támogatására bőven megduplázódott az állomány, és ez vonatkozik a merinó tenyésztésére is. A takarmánytermő területek, elsősorban a legelők állattartók használatába juttatása is csak szakmapolitikai eszközökkel és jogszabályi háttérrel oldhatók meg. Az ágazat nem tud több tulajdonost eltartani (állat, legelő, épület) ahogy ma sajnos ez a gyakorlatban rendkívül nagy százalékot képvisel. Csak az állam tehet a vagyontvédelem megteremtéséért is.

A kereskedelem feladata a tenyésztés fejlesztésében

Amennyiben a magyar juhkereskedelem versenyképes akar lenni az olasz és esetleg más potenciális piacainkon, aktív szerepet kell vállalnia a termelés, a tenyésztés támogatásában. A legnagyobb segítséget elsőként a piaci igények megfogalmazása jelenti, ami nem egyszerű do-

5. táblázat: Az ellenőrzött hazai anyajuhállományok fajtaösszetétele (2015.)

fajta csoport	anyajuh egyedszám	2015-ben minősített kosok egyedszáma
merinók és hosszúgyapjasok	6537	1412
húsfajták	6372	1637
szapora fajták	137	18
tejelő fajták	2627	151
őshonosok	9165 (36,9%)	337 (10,49%)
összesen:	24 838	3210

log, hiszen nemcsak a bárány minőségéről van szó, hanem a térben és időben változó mennyiségi és minőségi igényekről is. Addig nem tud a magyar juhtenyésztés előrelépni, amíg nem programozott termelést folytatunk, amely a piachoz, a piaci ciklusokhoz és az igényelt speciális, időszaki minőséghez is igazodik. Ebben aktív szerepet kell vállalnia a kereskedőknek tenyésztési programok támogatásával, apaállat-kihelyezéssel, és fel kell vállalni a marketingmunkát a minőségért, valamint a minőségi magyar bárány védjegy működtetéséért. Ki kell alakulnia egy arra alkalmas kereskedői körnek, amely jobb kiszolgálást biztosít a termelők és a piacok számára.

Amennyiben a szervezett termelők köre megerősödik (termelői csoport, szakmaközi szervezet), sokat tudnak tenni a kereskedelmi munka javításában, illetve adott esetben ki is kényszeríthetik a jobb kereskedelmi feltételeket, ami nem elsősorban árban realizálható.

Optimizmusra okot adó lehetőségek, tartalékok

Természetesen ezt a nagyon kedvezőtlen képet mindenképp fel kell váltani egy pozitív jövőt sugárzó stratégiával. Nem a cinizmus szól belőlünk, de a legnagyobb lehetőségünk az, hogy van honnan és hová fejlődünk. Véleményünk szerint nincs olyan szakmai tartalom sem a tenyésztésben, sem a takarmányozásban, sem a szaporításban, sem pedig a tartástechnológiában, amelyet kihasználtunk volna.

7. táblázat: A törzskos-nyilvántartásban szereplő hazai tenyésztésű és import egyedek száma fajtánként II.		
fajta	egyed-szám	természetes pároztatásban fedezettett anyajuhok száma
bábolna tetra	6	300
romanov	12	600
szapora fajták összesen:	18	900
brit tejelő	8	400
lacaune	49	2450
tejelő cigája	8	400
tejelők összesen:	65	3250
cigája	73	3650
cikta	26	1300
fehér racka	82	4100
fekete racka	71	3550
gyimesi racka	43	2150
őshonosok összesen:	294 (33,22%)	14 750
Mindösszesen:	885	44 250

6. táblázat: A törzskos-nyilvántartásban szereplő hazai tenyésztésű és import egyedek száma fajtánként I.		
fajta	egyed-szám	természetes pároztatásban fedezettett anyajuhok száma
magyar merinó	150	7500
német húsmerinó	59	2950
landschaf merinó	26	1300
romney	2	100
merinó, hosszúgyapjas összesen:	237	11 850
barrichon du cher	24	1200
blanc du massif central	5	250
charollais	17	850
dorper	7	350
fehér dorper	11	550
ile de france	93	4650
német feketefejú	20	1000
shropshire	3	150
suffolk	82	4100
texel	9	450
húsfajták összesen:	271	13 550

Az emberi tényezők közül, amelyek elég nagy korlátot jelentenek, a tudás hiánya szerintem csökkenthető, sőt meghatározott időtartamon belül meg is szüntethető, ez csak akarat és elhatározás kérdése. Tudomásul kell venni, hogy a tudás nem szégyen, a tudás az termelő. Ugyancsak pozitívum, hiszen ez sok más állat-

tenyésztési ágazatról nem mondható el, hogy korlátlanok a piaci lehetőségeink. Ez még akkor is igaz, hogy ahhoz, hogy több piacon megjelenjünk, növelni kell a versenyképességet, mert ezen a szinten nem érhető el jövedelem. Ugyanakkor, mint jeleztük, jelentős tartalékok vannak a termelési színvonal növelésében, akár a fajtatiszta tenyésztést, főleg pedig, ha a keresztezést választjuk az ágazat stratégiájának. A jelenlegi széthúzásból összefogás válhat – enélkül halálra van ítélve az ágazat –, ehhez azonban meg kell szabadulni azoktól a szervezetektől, személyektől, amelyek, akik a széthúzásban érdekeltek. Ha egy szervezet a folyamatban érdekelt és nem a megoldásban, az csak gyengíti az ágazat pozícióit. Aki nem akarja a szakmaközi szervezet létrejöttét vagy azt feltételekhez köti, az nem pozitív szereplője az ágazatnak.

A támogatási célok megfogalmazása, ami szintén csak emberi, illetve szakmapolitikai döntés, nagyon fel tudja gyorsítani a fejlődést. De látható, hogy a 24. órában, vagy talán egy picit még utána is vagyunk.

Hiszünk abban, hogy ha fel tudjuk ismerni a hibáinkat, korlátainkat, meg tudjuk fogalmazni feladatainkat, akkor még van esélyünk elindulni a fejlődés útján. Gondolatainkat e cél érdekében fogalmaztuk meg.

JÁVOR ANDRÁS, OLÁH JÁNOS